

Äidinkieli ja kirjallisuus

SUOMI ÄIDINKIELENÄ

Äidinkieli on oppimisen perusta: kieli on oppilaalle sekä oppimisen kohde että väline. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaan ajattelua, ilmaisua, sosiaalisten suhteiden ja maailmankuvan muodostumista sekä oppilaan kulttuurista identiteettiä. Tavoitteena on, että oppilaasta tulee aktiivinen ja eettisesti vastuullinen viestijä, joka osallistuu ja vaikuttaa yhteisössään.

Äidinkieli ja kirjallisuus on tieto-, taito- ja taideaine, joka saa sisältöaineikseen kieli- ja kirjallisuustieteistä sekä viestintätieteistä. Oppiaineen pohjalla on laaja tekstikäsitelmä: Tekstit ovat merkityksellisiä kokonaisuuksia, jotka vaativat aina tulkintaa. Ne ovat puhuttuja ja kirjoitettuja; kuvitteellisia ja asiatekstejä; sanallisia, kuvallisia, äänellisiä ja graafisia sekä näiden elementtien yhdistelmiä.

Äidinkielen oppiminen on kokonaisvaltaista ja kattaa laajasti kielen osa-alueet ja tehtävät. Opetuksen tulee kehittää tietoa kielestä ja kirjallisuudesta sekä vuorovaikutustaitoja uusissa ja yhä vaativammissa kielenkäyttö- ja viestintätilanteissa. Opetus ohjaa tuntemaan ja arvostamaan omaa kieltä ja kulttuuria, mutta lisää myös muiden kulttuurien tuntemusta ja ihmiskunnan yhteisen kulttuuriperinnön ymmärtämistä.

Äidinkielen taitoja kartutetaan kaikkien aineiden opetuksessa. Äidinkieli soveltuu hyvin myös yhteistyöaineeksi monien oppiaineiden kanssa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelman osa-alueita ovat **yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot, tekstien tulkinta- ja käyttötaidot, tekstien tuottamistaidot sekä kielitietous**. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt on rakennettu tämän luokituksen mukaisesti yhtenäiseksi jatkumoksi alkuopetuksesta perusasteen loppuun.

Yhteisön jäsenyyteen oppimisen ja vuorovaikutustaitojen opiskelussa lähtökohtana ovat erilaisissa viestintätilanteissa tarvittavat taidot. Tavoitteena on, että oppilas harjaantuu osallistumaan yhteistyöhön ja keskusteluihin sekä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Oppilas harjaantuu sekä viestijän että vastaanottajan rooliin ja ymmärtää yhteisön merkityksen kasvamisessa ja oppimisessa. Puheviestintätaitojen perustan muodostavat kielelliset, puhetekniset ja nonverbaaliset valmiudet ja puhumisen ja kuuntelemisen taidot. Opetuksen tavoitteena on myös antaa oppilaalle yhteisössä ja yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavia tiedonhallinnan valmiuksia.

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidojen opetuksen tavoitteena on, että oppilas harjaantuu kaunokirjallisuuden ja asiatekstien aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi sekä kuuntelijaksi. Hän oppii valitsemaan itselleen sopivaa luettavaa ja pitämään yllä lukuharrastustaan. Kaunokirjallisuuden opetuksen tarkoituksena on antaa elämyksiä, kehittää eettistä näkemystä ja tutustuttaa omaan ja vieraaseen kulttuuriin. Opetus ohjaa purkamaan lukukokemuksia sekä elämyksellisesti että tietoisesti kirjallisuuden peruskäsitteitä käyttäen. Kirjallisuustieto karttuu erittelemällä kirjallisuutta ja hankkimalla tietoa kirjailijoista. Kirjallisuus avaa esteettisen kokemusmaailman ja vahvistaa moraalista tietoutta oikeasta ja väärästä. Erilaisia asiatekstejä opitaan avaamaan tarkoituksenmukaisia lukutapoja käyttäen.

Tekstien tuottamistaitojen opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii ilmaisemaan ajatuksiaan sekä suullisesti että kirjallisesti. Alkuvaiheessa kirjoittamisen opetuksen pääpaino kohdentuu kirjoittamisen perustaitojen luomiseen ja harjoitteluun. Myöhemmin kirjoittamisen opetuksen tavoitteena on, että oppilas kehittyy selkeiden ja omaäänisten tekstien tuottajana. Opetus ohjaa kirjoittamaan asia- ja kaunokirjallisia tekstejä.

Tekstejä kirjoitetaan omalla käsialalla ja tekstinkäsittelyohjelmia käyttäen. Kirjallisten tekstien rinnalla harjaannutetaan taitoa tuottaa suullisia tekstejä. Opetus antaa valmiuksia arkiin puhetilanteisiin sekä muodollisiin suullisiin esityksiin. Tekstien tuottamistaitojen kehittyessä oppilaan varmuus ja edellytykset toimia yhteiskunnassa lisääntyvät. Tuottamiensa tekstien välityksellä hän osallistuu ympäröivään kulttuuriin.

Kielitietouden opetuksen tarkoituksena on harjaannuttaa kielen ilmiöiden tietoiseen tarkkailuun. Kieliopin opetuksessa käytetään päättelyä, vertailua ja luokittelua. Opetus ohjaa ilmaisemaan omasta kielestä tehdyt havainnot kieliopin peruskäsitteiden avulla ja vertaamaan oman kielen ilmaisukeinoja vieraaseen kieleen. Kielitietouden opetuksen yhteydessä käsitellään jo alaluokilta lähtien kokonaisia tekstejä ja opitaan tekstilajeja sekä tarkastellaan merkityksen rakentumista. Kielitietouden avulla opitaan myös oikeinkirjoituskäytänteitä ja kielenhuoltoa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa arvioinnin tulee tukea oppilaan kehitystä ja ohjata häntä ymmärtämään oman työskentelynsä merkitystä. Äidinkielen taitoja, tietoja ja työskentelyä arvioidaan monipuolisesti kokonaisuuksina sekä osa-alueittain. Oppilaan lukemista, kirjoitelmia, puhe-esityksiä, erityyppisiä kokeita, kotitehtävien tekemistä, oppimis- ja lukupäiväkirjojen pitämistä sekä osallistumista tuntityöskentelyyn arvioidaan suhteessa vuosiluokkakohtaisiin tavoitteisiin, hyvän osaamisen kuvauksiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Oppilasta ohjataan asettamaan itselleen tavoitteita ja arvioimaan säännöllisesti omaa työtään. Opettajan antama palaute ja itsearviointi auttavat oppilasta ymmärtämään omaa oppimistaan ja edistymistään.

Yhteisistä aihekokonaisuuksista äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen kytkeytyvät kiinteästi kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys sekä viestintä- ja mediataito jotka ovat luonnostaan oppiaineen sisältöalueita kaikilla luokka-asteilla. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys liittyy opetukseen erityisesti kriittisen lukutaidon ja vaikuttamisen taitojen kannalta.

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta sekä turvallisuus ja liikenne näkyvät esimerkiksi käsiteltävien ja tuotettavien tekstien sisällöissä. *Ihmisen ja teknologian* suhdetta tarkastellaan tietoverkkojen ja teknologian kriittisen, vastuullisen ja tarkoituksenmukaisen käytön yhteydessä. Ihmisenä kasvaminen liittyy luonnollisesti myös äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen.

Vuosiluokat 1-2

Vuosiluokkien 1–2 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on jatkaa jo kotona, varhaiskasvatuksessa, erityisesti esiopetuksessa, alkanutta kielen oppimista. Opetuksen tulee olla kokonaisvaltaista, kaikki kielen osa-alueet kattavaa oppilaan arkeen liittyvää suullista ja kirjallista kommunikaatiota, joka tukee oppilaan yksilöllistä kielenoppimista. Opetuksessa on otettava huomioon, että oppilaat voivat olla oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa.

1. luokka

Tavoitteet:

Oppilas

- haluaa ja rohkenee ilmaista itseään suullisesti
- oppii ilmaisun perusvalmiuksia: keskittymistä, kuuntelemista, havainnointia sekä oman ilmaisukielen käyttöä vuorovaikutuksellisissa tilanteissa
- kuuntelee keskittyen tilanteen mukaan
- oppii viittaamaan ja odottamaan puheenvuoroaan
- oppii osallistumaan luokkakeskusteluun kysymällä, vastaamalla ja kertomalla
- oppii havainnoimaan tekstien rakennetta visuaalisesti ja auditiivisesti
- oivaltaa äänteen ja kirjaimen vastaavuuden
- oppii lukemisen perustekniikan
- oppii tarkkailemaan lukemistaan
- opettelee valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa
- oppii kirjoittamisen perustekniikan sekä siihen liittyviä käsitteitä
- oppii ymmärtämään myös harjoittelun ja säännöllisen kirjoittamisen merkityksen taitojen kehittämisessä
- oppii tunnistamaan ja nimeämään kielen perusyksiköitä.

Sisällöt

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- keskittyvän ja tarkan kuuntelemisen harjoittelua
- luokkakeskusteluja
- suullista ilmaisua erilaisissa arkielämän puhetilanteissa
- ilmaisuleikkejä, pieniä dramatisointeja, lorujen ja runojen harjoittelua sekä
- pienimuotoisia esityksiä koulun eri tilaisuuksissa
- koulukirjaston käytön harjoittelua
- lastenteatteriesityksiä, mahdollisuuksien mukaan

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

- äänne-kirjainvastaavuuden runsasta harjoittelua
- lukemisen perustekniikan harjoittelua (lukemisharjoituksia ääneen ja äänettömästi)
- tekstien ennakoitua otsikon ja kuvien perusteella
- erilaisten tekstien ja tekstirakenteiden visuaalista havainnointia
- erilaisten tekstien auditiivista havainnointia
- kirjallisuutta toiminnan virikkeenä, lastenkertomuksia; satuja, runoja ja loruja

Tekstien tuottamistaidot

- oikean kynäotteen harjoittelua ja kirjainmuotojen oppimista (uudet isot ja pienet tekstauskirjaimet)
- tavujen ja sanojen kirjoittamisharjoittelua
- lauseiden / virkkeiden kirjoittamisharjoittelua
- kirjoittamista sanelun mukaan
- omien kokemusten, havaintojen ja tapahtumien selostamista

Kielitietous

- havainnoidaan tekstien visuaalisia tekijöitä:

- **virke**
  - **sana**
  - **tavu**, tavuttaminen
  - **kirjain**
  - välimerkit, **piste**, pilkku, kysymysmerkki, **tavuviiva**
  - otsikko
  - **iso alkukirjain**
  - **aakkoset**
- havainnoidaan tekstien auditiivisia tekijöitä:
    - puheteksti ja rytmi
    - **sana**
    - **tavu**, tavuttaminen
    - **äänne**

2. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- kuuntelee aktiivisesti eri tilanteissa
- osaa mukauttaa ilmaisuaan
- osallistuu keskusteluun eri tilanteissa
- harjaantuu oman ilmaisukielen, eleiden, ilmeiden ja liikkeen sekä äänen ja puheen käyttöön
- oppii tarkkailemaan lukemistaan ja luetun ymmärtämistään
- oppii ymmärtämään säännöllisen lukemisen merkityksen lukutaidon kehitymisessä
- osaa valita erilaista itseään kiinnostavaa ja lukutaitoaan vastaavaa lukemista
- haluaa ilmaista itseään kirjallisesti
- oppii käyttämään kirjoituskirjaimia
- oppii vähitellen omaa tekstiä kirjoittaessaan ottamaan huomioon kirjoitetun kielen sopimuksia ja sääntöjä
- kehittää mahdollisuuksien mukaan kirjoitustaitoaan sekä viestintävalmiuksiaan myös tietoteknisessä oppimisympäristössä
- havaitsee suomen kieleen olennaisesti kuuluvan taivutussysteemin
- oppii pohtimaan sanojen merkitystä ja sanojen välisiä merkityssuhteita: ylä- ja alakäsitteitä, luokittelua ja ryhmittelyä.

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- päättelevän kuuntelemisen harjoittelua
- pari- ja pienryhmäkeskusteluja
- suullista ilmaisua erilaisissa viestintätilanteissa
- esiintymistottumusten kartuttamista
- koulukirjaston käyttöä
- kirjastovierailuja
- lastenteatteriesityksiä, mahdollisuuksien mukaan

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- luetaan runoja, satuja, kertomuksia
- lukukokemusten jakamista

Kirjallisuustieto

- tutustutaan kirjallisuuden peruskäsitteisiin: riimi, säe, säkeistö; päähenkilö, tapahtuma-aika, -paikka ja juoni

Tekstitieto

- oppikirjatekstejä ja ikätasolle sopivia tietotekstejä
- tekstin ymmärtämistä helpottavien strategioiden käyttämisen harjoittelua:
  - tekstissä pysähtyminen ymmärtämisen kannalta järkevissä kohdissa (piste, pilkku, kappale)
  - keskeisten asioiden löytäminen tekstistä kysymysten ja päätelmien tekeminen luetusta
  - vieraiden ja outojen sanojen tunnistaminen tekstissä
- luetun tekstin liittäminen tietoihin kielestä, itsestä ja ympäristöstä
- kuunneltujen, painettujen ja sähköisten tekstien avaamista yhdessä keskustellen

Tekstien tuottamistaidot

- käsialakirjoituksen harjoittelua (uudet kirjoituskirjaimet)
- oikeinkirjoituksen harjoittelua virketasolla: sanat, lause, virke sekä isot alkukirjaimet
- tuottavaa kirjoittamista: kuvasta kirjoittamista, kirjoitelmia omista kokemuksista, postikortti ja kirje, kuvien tekstittäminen
- harjaantumista tietokoneella kirjoittamiseen ja hiiren käyttöön
- kerronnan harjoittelua, esim. kuvasta kertomista

Kielitietous

- **Tutkitaan sanojen taivutusta** kielen ilmiönä: kielenkäytössä sanoja joutuu taivuttamaan

- Käytetään seuraavia kielitietouden käsitteitä:
  - kysymyslause
  - iso alkukirjain
  - aakkostaminen ensimmäisen kirjaimen mukaan
  - **vokaalit ja konsonantit**
  - **pitkä ja lyhyt äänne**
  - **vastakohtat**
  - **yksikkö ja monikko**
  - tuttujen aihepiirien **ylä- ja alakäsitteitä**
  - kappale
  - päättövälimerkit

Arviointi

Ensimmäisen vuosiluokan alussa äidinkielen ja kirjallisuuden arvioinnissa on keskeistä selvittää yhdessä erityisopettajan kanssa, missä kielen oppimisen vaiheessa oppilas on. Erityisen tarkasti seurataan ja arvioidaan luku- ja kirjoitustaidon perustekniikan oppimista. Pääpaino arvioinnissa on jatkuva tuntityöskentelyn havainnointi. Apuna käytetään myös kirjallisia kokeita tai testejä. Ohjausta ja palautetta lapselle annetaan pääasiassa suullisesti. Vuorovaikutustaitojen karttumista arvioidaan seuraamalla, miten lapsi tottuu koulun arkielämän vuorovaikutustilanteisiin.

Toisella vuosiluokalla arvioidaan lukemisen sujuvuutta ja seurataan luetun ymmärtämisen kehittymistä. Kirjoittamisessa arvioidaan oikeinkirjoitusta, virkkeiden tuottamista sekä kirjoituskirjaimilla kirjoittamista. Tuntityöskentelyn sekä erilaisista tehtävistä suoriutumisen lisäksi arvioinnissa käytetään apuna sekä kirjallisia kokeita että testejä. Suullisen palautteen ohella lapselle voidaan antaa vähitellen myös kirjallista palautetta. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä arvioidaan seuraamalla lapsen toimimista arkielämän puhetilanteissa.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 2. luokan päättyessä

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- on tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa pienelle ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa
- osaa toimia tarkoituksenmukaisesti arkipäivän puhetilanteissa, seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua ja pyrkii puhujana vastavuoroisuuteen; keskustelussa hän reagoi kuulemaansa omilla ajatuksillaan ja kysymyksillä
- osallistuu keskittyen ilmaisuharjoituksiin

Oppilaan luku- ja kirjoitustaito on kehittynyt niin, että hän

- on edennyt alkavan lukemisen vaiheesta perustekniikan vahvistumisen vaiheeseen; hänen lukemisensa on niin sujuvaa, että hän selviää ikäkaudelleen tarkoitettujen tekstien lukemisesta
- on alkanut jo tarkkailla lukiessaan, ymmärtääkö hän lukemaansa; hän pystyy jo tekemään päätelmiä lukemastaan
- osaa ilmaista itseään myös kirjallisesti niin, että hän selviää oman arkensa kirjoittamistilanteista, hän osaa myös käyttää mielikuvitusta kirjoittaessaan

- osaa käsin kirjoittaessaan jo sitoa kirjaimia toisiinsa; hän osaa tuottaa omaa tekstiä myös tietokoneella
- osaa kirjoittaa helppoja ja tuttuja sanoja on jo lähes virheettömästi ja on alkanut käyttää lauseissa lopetusmerkkejä ja lauseen alussa isoa kirjainta

Oppilaan suhde kirjallisuuteen ja kieleen on rakentunut niin, että hän

- etsii itselleen sopivaa ja mieluisaa luettavaa; hän käyttää lukutaitoaan viihtymiseen ja myös löytääkseen tietoa
- on lukenut ainakin muutamia, lukutaitoaan vastaavia lastenkirjoja, ja hänen medialukutaitonsa riittää ikäkaudelle suunnattujen ohjelmien seuraamiseen ja käyttämiseen
- pystyy tekemään ikäkaudelleen ominaisia havaintoja kielestä: hän rohkaistuu erittelemään sanojen tavu- ja äännerakennetta, riimittelemään ja pohtimaan sanojen merkityksiä ja muotoja; hän osaa luetella kirjaimet aakkosjärjestyksessä ja osaa käyttää aakkosjärjestystä
- on tottunut kielestä ja teksteistä puhuessaan käyttämään opetettuja käsitteitä

Vuosiluokat 3-5

Vuosiluokkien 3–5 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on äidinkielen perustaitojen oppiminen. Opetuksen tavoitteena on sujuvan luku- ja kirjoitustekniikan oppiminen, luetun ymmärtämisen syventäminen ja tiedonhankintataitojen kartuttaminen. Oppilasta ohjataan kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan erityyppisiä tekstejä.

Kirjallisuuden lukemisella ja monipuolisella kirjoittamisella on näinä vuosina itseisarvoa, mutta niillä tuetaan myös oppilaan lukutaidon, ilmaisuvarojen, mielikuvituksen ja luovuuden kehittymistä. Oppilasta harjaannutetaan myös oman lukukokemuksen jakamiseen ja käsittelemiseen.

3. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- osaa kohdentaa sanoman kuulijalle ja sopeuttaa sen tilanteen tarkoituksiin ja normeihin
- harjoittelee ilmaisun perusvalmiuksia: keskittymistä, rentoutumista, vuorovaikutusta
- oppii oman ilmaisukielen, eleiden ilmeiden ja liikkeen sekä äänen ja puheen käyttöä vuorovaikutustilanteissa
- osaa kuunnella arvostaen ja arvioiden
- kehittää lukemisen sujuvuutta ja luetun ymmärtämistä
- oppii valitsemaan itselleen kiinnostavaa ja sopivaa luettavaa
- kasvaa säännölliseen lukuharrastukseen
- opettelee etsimään tietoa erilaisista ikäkaudelleen sopivista lähteistä

- rohkenee ja osaa rakentaa erilaisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- oppii ymmärtämään sanojen ryhmittelyn niiden taivutuksen ja tehtävän mukaan
- alkaa pohtia kielen tehtävää ja olemusta yleensä ja verrata omaa ja vierasta kieltä

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- kuuntelemisen harjoittelua satujen, tarinoiden ja tapahtumien selostusten avulla jolloin kertojana voivat olla opettajat ja luokkatoverit
- keskittymis- ja rentoutumisharjoituksia
- puhumisen, kysymisen ja puheenvuoron käytön harjoittelua keskusteluissa
- nukketeatteria, pienten roolien esittämistä
- kirjaston käytön harjoittelua

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

- **Kaunokirjallisuus**
  - luetaan ja kuunnellaan satuja, lastenkertomuksia ja -kirjoja, runoja, loruja, Kalevalan kertomuksia, sarjakuvia
  - tekstejä esitellään suullisesti luokassa, näytellään, piirretään ja kirjoitetaan ja siten harjoitellaan luetun erittelyä ja lukukokemuksen jakamista
  - harjoitellaan lukemisen sujuvuutta ääneen ja hiljaa lukien
- **Kirjallisuustieto**
  - kertomuksen juoni, päähenkilö, sivuhenkilö runo, säkeistö, säe, riimi
- **Tekstitieto**
  - luetun ymmärtämisen harjoittelua esim. tekstiä ennakoiden kuvien ja otsikoiden avulla
  - luetaan lastenlehtiä, erilaisia ikäkaudelle sopivia tietokirjoja

Tekstien tuottamistaidot

- varmennetaan käsialaa ja oikeinkirjoitusta (välimerkit)
- harjoitellaan kirjoittamista: ajatuskartta, juonellinen kertomus, kuvaus, ohje, asiateksti, viesti, päiväkirja, runo
- harjoitellaan mielipiteen esittämistä, puheenvuoroja ja kertomista

Kielitietous

- sanojen luokittelua: helppojen, prototyyppisten sanojen jakamista sanaluokkiin
- verbi taipuu persoonamuodoissa
- persoonapronominit
- substantiivit: erisnimet ja yleisnimet, yksikkö ja monikko
- adjektiivit: vertailukielikuvat- yhdys sanojen tunnistaminen

- lause: sanojen roolit lauseessa (tekeminen tai tapahtuma, tekijä, omistaja, kohde, aika, paikka, väline)
- ympäristössä puhuttavia kieliä:

Mitä kieli on?

Mitä on äidinkieli?

Mitä on vieras kieli?

- aakkostaminen myöhemmän kirjaimen mukaan

4. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- osaa kuunnella eläytyen
- pystyy tulkitsemaan kuulijoiden sanallista ja sanatonta palautetta
- oppii puheilmaisuuden luovaa käyttöä
- tutustuu teatteritaiteeseen
- tottuu tarkkailemaan ja arvioimaan itseään lukijana
- oppii pohtimaan ja ilmaisemaan tekstien herättämiä ajatuksia
- lukee runsaasti lastenkirjallisuutta ja oppii valitsemaan omien lukumielityksensä mukaisia kirjoja
- monipuolistaa ja kehittää lukutaitoaan
- pyrkii säännölliseen lukuharrastukseen
- oppii tunnistamaan ja käyttämään vaihtelevia virkkeitä ja lauseita
- varmentaa oikeinkirjoitustaan
- oppii kirjoittamaan sujuvasti käsin
- oppii erilaisissa viestintätilanteissa aktiivisen viestijän taitoja; rohkaistuu osallistumaan keskusteluihin ja pyrkii ottamaan vastaanottajaa huomioon omassa viestinnässään
- kehittyy kirjallisten tekstien rakentajana
- käyttää tietojansa kielestä laaja-alaisesti eri oppiaineissa.

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- harjoitellaan eläytyvää kuuntelemista satujen, tarinoiden ja tapahtumien selostusten avulla: kertojana voivat olla luokkatoverit ja opettajat
- ilmaisun ryhmä- ja yksilöharjoituksia: improvisointi- ja pantomiimiharjoituksia (äänenkäyttö, ilmeet, eleet ja liikkeet)
- harjoitellaan tiedonhankintaa ja -välittämistä:
  - haastatteleminen,
  - opiskelutehtävien esittäminen
  - puhelimen käyttö
- pidetään esitelmä

- draama: pienoisnäytelmän esittäminen

Tekstien tuottamistaidot

- harjoitellaan oikeinkirjoitusta
- kirjoitusprosessin vaiheet: suunnittelu, miellekartta, aloitus, käsittely, lopetus, otsikointi
- harjoitellaan kirjoituksen asemointia
- käsialaharjoituksia
- pieniä tekstejä tietokoneella
- tiedoston avaaminen, tallentaminen ja tulostaminen
- eri tekstilajeja: kertomus, runo, tietoteksti
- puhe-esityksen jaksottaminen ja havainnollistaminen: esitelmä, perusteleminen
- palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- vuoropuhelu

Tekstien tulkinta ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- luetaan ja kuunnellaan yhteisiä ja valinnaisia kokonaisteoksia(4–5/lukuvuosi): esimerkiksi seikkailu- ja eläinkirjoja sekä kertomuksia
- tutustutaan pohjoismaisten lastenkirjailijoiden teoksiin
- luetaan eri maiden satuja ja tarinoita, sarjakuvia ja lastenrunoja
- kirjojen esittelyä luokassa, selostamista, keskusteluja, visualisointeja, kirjoittamista, dramatisointeja

Kirjallisuustieto

- kirjallisuuden lajit
- sadun ja kertomuksen rakenne
- tapahtumaympäristö
- näytelmä

Tekstitieto

- tietotekstien sekä painettujen ja sähköisten mediatekstien avaamista: pääasioiden etsiminen, kysymysten esittäminen, muistiinpanojen tekeminen
- tietokirjojen käytön harjoittelua (sisällysluettelo ja hakemisto)
- harrastelehtiin ja sanomalehtiin tutustumista

Kielitietous

- virkkeiden ja lauseiden tarkastelua:
  - verbien myönteinen ja kielteinen muoto lauseessa
  - kiellot, käskyt, kehotukset
  - päättövälimerkit
  - pilkku luettelossa
  - lainausmerkit repliikeissä
  - numeraalit
  - pronomiinit ja niiden perustehtävä
  - omistusliite
  - synonyymit
  - käsitteiden ryhmittely aihepiirien mukaan

5. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- osaa eritellä kuultua ja tiivistää sen
- osaa sopeuttaa sanoman tilanteen mukaisesti
- oppii eri medioiden viestien tarkastelua
- tutustuu teatteriin ja sen keinojen käyttöön oman ilmaisun tukena
- vahvistaa lukuharrastustaan ja oppii seuraamaan sen kehittymistä
- monipuolistaa lukutottumuksiaan
- tutustuu uusiin kaunokirjallisuuden lajeihin
- harjoittelee käyttämään luetun ymmärtämistä parantavia strategioita
- kehittää omaa käsialaansa
- saa kokemuksia kirjoitelman tuottamisesta tekstinkäsittelyohjelmalla
- kehittää taitoaan ilmaista itseään, hänen sanavarastonsa laajenee ja täsmentyy
- tottuu arvioimaan omaa ilmaisuaan
- tunnistaa ja harjoittelee vaihtelevia tekstirakenteita ja käytänteitä
- oppii lisää verbien käytöstä ja merkityksestä
- vahvistaa tietojaan sanojen luokittelusta
- ymmärtää kirjoitetun ja puhutun kielen eroja.

Sisällöt

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- puhutun tekstin tiivistämisen harjoittelua
- harjoitellaan erilaisia puhetilanteita, kontaktin ottamista yleisöön, äänenkäytön selkeyttämistä
- omia esityksiä, improvisaatioita
- tarkastellaan eri medioiden viestejä
- tutustutaan teatteritaiteen käyttöön oman ilmaisun tukena, esimerkiksi musiikin, valaistuksen, puvustuksen ja lavastuksen käyttö
- mahdollisuuksien mukaan teatterivierailu

Tekstien tulkinta ja käyttöaidot

Kaunokirjallisuus

- luetaan ja kuunnellaan ikäkaudelle ja erilaisille lukijoille sopivaa kaunokirjallisuutta eri teemoista ja lajityypeistä (esim. huumori-, seikkailu- ja fantasiakirjat)
- yhteisiä ja valinnaisia kokonaisteoksia 4 – 5 / lukuvuosi
- runsaasti lyhyempiä tekstejä: kertomuksia, novelleja, satuja, runoja, loruja, sarjakuvia
- tutustutaan Kalevalaan ja kansanrunouteen sekä vanhaan ja uuteen perinteeseen
- lukukokemusten jakamista (esim. lukupiirit, kirjojen suulliset ja kirjalliset esittelyt ja selostukset, parilukeminen, visualisoinnit ja dramatisoinnit)

Kirjallisuustieto

- suomalaisen kansanrunouden piirteitä (kertoja, juonikäyrä, lajityypit, runon lajeja ja keinoja)

Tekstitieto

- harjoitellaan tieto-, mielipide- ja erilaisten mediatekstien avaamista: kysymykset, väliotsikot, keskeisen sisällön tiivistäminen, muistiinpanot, päätelmien tekeminen, luetun ja kuullun arviointi, miellekartat ja kaaviot
- harjaannutaan pohtimaan merkityksiä ja vertailemaan tekstejä

Tekstien tuottamistaidot

- harjoitellaan oikeinkirjoitusta.
- tekstien jäsenystä ja rakennetta jäntevoidetään erilaisia tekstityyppejä harjoittelemalla, esimerkiksi uutinen, mainos, tietoteksti, kertomus
- kirjoitelma tietokonetta käyttäen
- tiedoston tallennus ja avaaminen verkonlevyasemiin / -asemista
- suunnitellaan ja tarkastellaan omia puhe-esityksiä, käytetään tukisanalista
- harjoitellaan esityksen jaksottamista ja havainnollistamista
- draama: esimerkiksi kuunnelma, varjoteatteri

Kielitietous

- tekstin **jaksottelu**: kappalejako, väliotsikointi
- verbin **perusmuoto**, persoonamuodot, **aktiivi ja passiivi, menneisyyden ja nykyisyyden ilmaiseminen**
- **partikkelit**
- **sanaluokkien** kertausta
- lauseke
- **subjekti ja predikaatti**
- päälause ja sivulause, pilkku

- **puhutun ja kirjoitetun kielen eroja:** oma murre, lehtikieli

Arviointi

Oppilas saa palautetta sekä tuotoksistaan että työskentelystään. Arvioitavat tuotokset voivat olla sekä kirjallisia että suullisia. Tuotoksistaan oppilas saa palautetta eri muodoissa, sekä sanallisesti että numeerisesti. Arviointi tukeutuu kunkin vuosiluokan tavoitteisiin ja sisältöihin sekä hyvän osaamisen kriteereihin. Arvioinnin tukena voidaan käyttää erilaisia testejä ja kokeita.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 5. luokan päättyessä

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- rohkenee ilmaista itseään sekä suullisesti että kirjallisesti erilaisissa tilanteissa ja haluaa kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojaan; hän osaa käyttää puheenvuoron keskustelutilanteessa
- kertoo ja kuvailee omia havaintojaan ja ajatuksiaan sekä vertailee niitä toisten havaintoihin; hän pystyy jo omassa viestinnässään jonkin verran ottamaan huomioon viestintätilanteen ja -välineen ja pyrkii siihen, että hänen oma viestinsä on ymmärrettävä ja saavuttaa vastaanottajan
- osaa kuunnella toisten ajatuksia, hän osaa myös muodostaa omia mielipiteitä ja pyrkii perustelemaan niitä; hän on tottunut arvioimaan kuulemaansa ja lukemaansa
- osaa tehdä puhutussa ja kirjoitetussa tekstissä käytetyistä keinoista viestin sisältöä ja viestintätilannetta koskevia päätelmiä
- pystyy pitämään tutulle yleisölle pienimuotoisen, selkeän suullisen esityksen; hän osallistuu aktiivisesti ilmaisuharjoituksiin.

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

Oppilas

- on saavuttanut sujuvan peruslukutaidon
- osaa käyttää luetun ymmärtämistä parantavia strategioita
- tuntee tiedonhankinnan päävaiheet
- on tottunut käyttämään kirjastoa ja pystyy etsimään tarvitsemaansa tietoa painetuista ja sähköisistä lähteistä
- löytää pääasiat, myös teksteistä, joissa on sanoja, ääntä ja kuvia
- erottaa mielipiteen ikäisilleen sopivasta tekstistä ja pohtii tekstin luotettavuutta ja merkitystä itselleen
- käyttää lukutaitoaan sekä hyödykseen että huvikseen.

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa tuottaa kirjallisesti ja suullisesti erilaisia tekstejä kuten kertomuksen, kuvauksen ja ohjeen
- suunnittelee ja ideoi tekstinsä sisältöä ja pystyy rakentamaan tietoon, kokemukseen ja mielikuvitukseen perustuvia tekstejä; hänen kirjoitelmissaan on havaittavissa kirjoittajan oma ääni ja laajeneva sanavarasto

- ymmärtää lauserakenteiden ja kappalejaon merkityksen tekstin jäsentämisessä ja osaa käyttää tietoaan kronologisesti etenevää tekstiä suunnitellessaan ja tuottaessaan; hän osaa käyttää teksteissään vaihtelevasti erimittaisia lauseita ja yhdistää niitä melko sujuvasti.
- osaa tekstata, ja hänelle on kehittynyt luettava sidosteinen käsiala
- osaa tuottaa tekstiä myös tekstinkäsittelyohjelmilla
- hallitsee oikeinkirjoituksesta perusasiat ison ja pienen alkukirjaimen käytössä ja yhdyssanojen muodostamisessa, käyttää oikein lopetusmerkkejä ja on tottunut käyttämään myös muita välimerkkejä.

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- hyödyntää kielellisiä havaintojaan ja taitojaan omien ja muiden tekstien ymmärtämisessä ja tuottamisessa
- on tottunut tarkastelemaan tekstiä kokonaisuutena ja erottelemaan sen osia, osaa etsiä ja luokitella tekstien sanoja eri perustein ja ryhmitellä sanoja merkityksen ja taivutuksen perusteella sanaluokkiin
- tietää, että verbeillä voi ilmaista aikaa ja persoonaa
- hahmottaa yksinkertaisen tekstin lauseista subjektin ja predikaatin, hahmottaa lauseen tekstin osaksi
- tuntee puhutun ja kirjoitetun kielimuodon eroja ja hyödyntää niiden työnjakoa jo omissa ilmaisussaan
- on lukenut luokan yhteiset kokonaisteokset, runsaasti lyhyitä tekstejä ja erilaisia valinnaisia kirjoja ja työstänyt niitä eri menetelmin
- pystyy valitsemaan itselleen mieluista luettavaa ja osaa kuvailla itseään lukijana; hän laajentaa lukemalla tietämystään, saa elämyksiä ja kehittää mielikuvitustaan
- on tutustunut myös elokuvan, teatterin ja muun median keinoin rakennettuun fiktion.

Vuosiluokat 6-9

Vuosiluokilla 6–9 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen ydintehtävä on laajentaa oppilaan tekstitaitoja lähipiirissä tarvittavista taidoista kohti yleiskielen ja oppilaalle uusien tekstilajien vaatimuksia.

Pyrkimys on, että oppilas tulee entistä tietoisemmaksi tavoitteistaan ja itsestään kielenkäyttäjänä. Hän kehittyi tekstien erittelijänä ja kriittisenä tulkitsijana ja pystyy tuottamaan erityyppisissä viestintätilanteissa tarvitsemiaan tekstejä. Opetuksen tehtävänä on kannustaa oppilasta lukemaan ja arvioimaan kirjallisuutta, myös erilaisia median tekstejä. Opetus ohjaa oppilasta hankkimaan yleissivistävää tietoa kirjallisuudesta ja innostaa häntä tutkimaan kieltä.

6. LUOKKA

Tavoitteet

Oppilas

- käyttää luovaa ilmaisukapasiteettiaan
- harjaantuu esiintymään muodollisissa puhetilanteissa
- vahvistaa puhe- ja ilmaisutaitojaan myös koulun yhteisissä tapahtumissa
- oppii löytämään itsenäisesti sopivaa luettavaa
- syventää kirjallisuuden lajien tuntemustaan
- oppii havainnoimaan mediatekstien vaikuttamiskeinoja
- vahvistaa taitoaan tuottaa selkeitä ja ymmärrettäviä tekstejä
- harjaantuu tavoitteellisesti toimimaan puhujana ja kirjoittajana erilaisissa viestintätilanteissa ja ympäristöissä
- kehittyy monipuoliseksi ja omaääniseksi tekstien tekijäksi
- oppii käyttämään tietokonetta järkevästi ja kriittisesti viestinnän välineenä
- oppii säätelemään virkkeidensä rakennetta ja pituutta
- oppii kertomaan kielellisistä havainnoistaan kieliopin käsitteiden avulla
- käyttää kielitietouttaan aktiivisesti hyväkseen parantaakseen oikeinkirjoitustaan

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- harjoitellaan muodollisia puhetilanteita
- harjoitellaan monipuolista keskusteluun osallistumista
- osallistutaan koulun tilaisuuksiin, esimerkiksi teematapahtumiin ja juhliin
- draama: roolin esittäminen
- tiedon hakeminen verkosta
- sähköpostin käyttäminen

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- klassisia draama- ja proosakatkelmia
- myyttisiä tarinoita
- uusia ja klassisia nuortenkirjoja
- yhteisiä ja valinnaisia kokonaisteoksia luettuina ja kuunneltuina, 4–5 lukuvuodessa
- lukukokemusten jakamista

Kirjallisuustieto

- kaunokirjallisuuden lajit: romaani, novelli, näytelmä, runo
- draaman peruskäsitteitä: näytös, kohtaus, dialogi, monologi, repliikki

Tekstitieto

- sanomalehti: lehden osastot, uutinen, mainos
- harrastelehdet
- mediatekstien vaikuttamiskeinot ja tyylit
- tietotekstin tiivistäminen
- elokuvan ilmaisukeinoja

Tekstien tuottamistaidot

- harjoitellaan kirjoitelman jäsentelyä
- harjoitellaan tekstin sujuvaa kirjoittamista ja muokkaamista tietokoneella
- sähköpostikirje
- kirjoitetaan kertovia tekstejä (juoni, käännekohdat, henkilö- ja ympäristön kuvaus)
- arvioidaan omia ja luokkatovereiden kirjoitelmia
- puheen suunnittelu ja puheenvuoro
- käsikirjoitus

Kielitietous

- **päälause, sivulause**
- **pilkku**
- sanojen taivutus:
- verbien **aikamuodot**
- nominien sijamuodot, nominatiivi, genetiivi, partitiivi, paikallissijat ja harvinaiset sijat
- adjektiivien **vertailuasteet, positiivi, komparatiivi ja superlatiivi**
- **yhdyssanat**: nominatiivi- ja genetiivialkuiset substantiivit
- **isot alkukirjaimet** oikeinkirjoituksen kannalta

7. LUOKKA

Tavoitteet

Oppilas

- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan ja tiedostaa näiden taitojen merkityksen
- harjaannuttaa aktiivista ja kriittistä luku- ja kuuntelutaitoaan
- kehittää tekstilajien tuntemustaan ja vaihtelee lukutapaansa tekstilajin mukaan
- lukee säännöllisesti kaunokirjallisuutta
- oppii havainnoimaan kertomusten aikarakenteita ja kerronnan keinoja
- huomaa faktan ja fiktion eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii tekstejä tuottaessaan valitsemaan tekstityyppiin ja tilanteeseen sopivan kielimuodon
- syventää tietojensa kielen rakenteiden merkityksistä ja käytöstä
- oppii henkilö- ja paikannimien antamisperusteita ja historiaa
- avartaa esteettistä kokemusmaailmaansa kielen kuvallisuuden avulla
- oppii sanaston kehittelyn periaatteita.

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- harjoitellaan luokkakeskusteluja ja puheenvuoroja erilaisissa tilanteissa: ryhmissä ja yksin, pieniä esitelmiä, selostuksia ja haastatteluja koulussa ja lähiyhteisössä
- kerronnan harjoittelua
- hakuteosten ja sanakirjojen sekä kielenoppaiden käyttö
- harjoitellaan tietoverkkojen ja sähköpostin käyttöä
- teatterivierailuja mahdollisuuksien mukaan

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- erilaisille lukijoille sopivaa kaunokirjallisuutta kokonaisteoksia 4–5 lukuvuodessa
- klassisia nuortenkirjoja
- novelleja, näytelmäkatkelmia, runoja
- aktiivisen ja päättävän lukemisen menetelmiä: esimerkiksi lukupäiväkirjat, henkilökartat, keskustelut, lukukortit ja dramatisoinnit

Kirjallisuustieto

- kaunokirjallisuuden lajit, kerronnan rakenteet: **takauma, aikasuhteet ja kertoja, näkökulma**
- runon keinot: **runon puhuja, kielikuva**
- draaman peruskäsitteitä: näytös, kohtaus, monologi, dialogi, repliikki

Tekstitieto

- opiskelumaailman tekstit ja muut tietotekstit sekä mediateksteistä uutinen, elokuva ja sarjafilmit
- tekstien avaamisen menetelmiä: ennakoinnit, kysymykset, kartat, kaaviot, pääkäsitteen määrittely, rakenneperiaatteet, tiivistäminen

Tekstien tuottamistaidot

- rakennetaan suullisia ja kirjallisia kertomuksia, kuvauksia, määritelmiä, tiivistelmiä, koevastaus, dialogeja ja haastatteluja, selostuksia sekä uutisia
- tietotekstin tiivistäminen ja suullinen selostaminen
- omien tekstien rakenteen vahvistaminen: jaksotus, virke- ja lauserakenne ja välimerkkien käyttö omista teksteistä, suora esitys
- kielimuodon valinta tekstilajeittain
- pidetään yllä selkeää käsialaa

- syvennetään ja monipuolistetaan tekstinkäsittelytaitoja

Kielitietous

Miten sanoja saadaan?

- yhdistäminen
- johtaminen
- merkityksen henkistyminen tai eriytyminen
- keksiminen
- lainaaminen

Sanaluokkien tehtäviä:

- verbien **aikamuodot kerronnassa**
- **kielen kuvallisuus**
- saman asian sanominen toisin sanoin eli parafraasien käyttö
- pronominit ja konjunktiot sidostavat

Taivutuksen tehtäviä:

- morfeemin käsite (liitteet, päätteet, tunnuksot, johtimet)
- sijamuotojen **ilmaisutehtäviä ja vertailua vieraseen kieleen**
- **rektioita**

Nimistö:

Kielenhuoltoa:

- välimerkit
- yhdyssanat
- vertailuasteet

8. LUOKKA

Tavoitteet

Oppilas

- kehittää perustelutaitojaan

- oppii ottamaan kielenkäytössä huomioon tilanteen, viestintävälineen ja vastaanottajan
- oppii tuntemaan maailmankirjallisuuden klassikkoteoksia
- monipuolistaa lukuharrastustaan
- oppii käyttämään proosan tulkinnan käsitteitä
- saa käsityksen median ja tekstien mahdista tuottaa mielikuvia, muokata maailmankuvaa ja ohjata ihmisten valintoja sekä harjaantuu medioiden ja niiden kielen kriittiseen tarkasteluun
- vahvistaa eettistä tietoisuuttaan ja laajentaa näkemystään kulttuureista
- oppii rakentamaan erilaisia asia- ja mielipidetekstejä
- harjoittelee fiktion kirjoittamista
- oppii tunnistamaan, tulkitsemaan ja käyttämään kielellisiä vaikuttamisen keinoja
- suhtautuu suvaitsevasti erilaisiin kielenpuhujiin.

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- viestien, puhutun kielen ja puhetyyliä tarkastelua erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa
- lukukokemusten välittäminen, kirjallisuuskeskusteluun osallistuminen
- eri mediamuotojen tarkastelua ja vertailua: tiedotusvälineisiin liittyviin merkityksiin ja vaikutuksiin tutustuminen esimerkiksi lukija-, katselija-, tai kuuntelijatutkimusten avulla
- eri mieltä olemisen taidot, oman mielipiteen perustelu ja perustelutavat, toisten kuunteleminen, kohteliaisuus
- mielipidepuheenvuoro

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- ikäkaudelle sopivia klassikoita
- jännitys-, tieteis- ja fantasiakirjoja
- valinnaisia kokonaisteoksia yhteensä 4–5 lukuvuodessa
- novelleja
- lukukokemusten arviointia ja lajityyppilähtöistä erittelyä kirjoittaen ja keskustellen

Kirjallisuustieto

Proosan tulkinnan avainkäsitteitä (**aihe, teema, juoni, kertoja, pää- ja sivuhenkilöt, miljöö, takauma, avoin kohta**)

- eri lajityyppien piirteitä

Tekstitieto

- asiatekstien rakentumistavat, tekstien merkityssuhteet.
- sanoma- ja aikakauslehtien tekstilajit: artikkeli, reportaasi, yleisönosastokirjoitus, pakina, kolumni, pääkirjoitus, mainos, lehtikuva
- verkkolehdet
- kriittisen lukemisen periaatteet
- kuvan lukeminen
- mielipiteen ja perustelun havaitseminen ja arvioiminen
- eri medioiden aktiivista seuraamista ja omien mediankäyttötottumusten arviointia

Tekstien tuottamistaidot

- asiatekstin rakentaminen: harjoitellaan erilaisia jäsennystöpoja ja tyylejä, kielimuodon valintaa, tekstin sävyjä
- muistiinpanotekniikan harjoittelua
- mielipidetekstejä, kirje, sähköpostiviesti, mainos- tai kuva-analyysi
- pidetään mediapäiväkirjaa
- Proosan keinojen käytön harjoittelua (jännitys-, scifi- tai fantasiakertomuksia)
- tuotetaan suunniteltu puheenvuoro

Kielitietous

- **kieli ja tilanne; suhtautumistavat:**
  - **puhekielen ja kirjakielen eroja**
  - **kohteliaisuus, modaalisuus** ja verbien **modusten** käyttö
  - **tyyl erot**
- sanojen **pää- ja sivumerkitys**
- kielellisen **vaikuttamisen keinoja (retoriikka)**
- sanojen tehtävät ja suhteet lauseessa: **lauseke ja lauseenjäsenet prototyyppisissä lauseissa**
- kielenhuoltoa: puhekielen ja kirjakielen erot

9. LUOKKA

Tavoitteet

Oppilas

- pystyy toimimaan keskustelu-, neuvottelu- ja kokoustilanteissa
- tiedostuu omista vaikutusmahdollisuuksistaan sekä yksilö- että ryhmäviestinnässä
- tottuu tiedonhankinnan ja -käytön prosessiin ja osaa hyödyntää monenlaisia lähteitä sekä arvioida niiden luotettavuutta
- oppii tuntemaan suomalaista kansanrunoutta, Suomen kirjallisuuden vaihteita ja klassikoita
- oppii tekstien tyylillisen pääjaon: romanttisten, realististen ja modernien tekstien tuntomerkkejä
- oppii perustietoa oman kielensä historiasta, muuttumisesta ja kehittelystä
- pitää yllä ja kehittää lukuharrastustaan

- varmentaa oikeinkirjoitustaitojaan yhteiskunnan vaatimusten mukaiseksi
- saavuttaa sellaiset tekstitaidot, että pystyy toimimaan yhteiskunnan jäsenenä
- osaa sijoittaa oman äidinkiелensä kielisukulaisten joukkoon ja pohtii äidinkiелensä asemaa maailman kielten joukossa
- oppii ymmärtämään kielen ja kulttuurin vuorovaikutuksen sekä äidinkiелен merkityksen ihmiselle

Sisällöt:

Yhteisön jäsenyys ja vuorovaikutustaidot

- eläytyminen kansanrunouden ja suomalaisen kirjallisuuden maailmaan, esim. pedagogisen draaman avulla
- kirjallisuuskeskustelut
- pidetään tilannepuheita ja alustuksia
- keskustellaan ajankohtaisista asioista ja muodostetaan mielipiteitä perustellen
- käydään teatterissa tai elokuvissa mahdollisuuksien mukaan
- projektityön esittely
- aineistojen ja erilaisten painettujen ja verkkolähteiden käytön harjoittelua
- asiointitaidot

Tekstien tulkinta- ja käyttötaidot

Kaunokirjallisuus

- suomalaisia klassikkoja Kalevala, kansanrunoutta, nykysuomalaisia kertojia
- nuorten ja aikuisten kirjoja, kokonaisteoksia 4 – 5 lukuvuodessa
- novelleja eri maista, näytelmiä ja runoja

Kirjallisuustieto

- kirjallisuuden kanonisoinnin periaatteita
- suomalaisen kansanrunouden piirteet
- Suomen kirjallisuuden päävaiheita: romantiikka, realismi ja modernismi
- lyriikan tulkinnan käsitteitä: runon puhuja, säe, säkeistö, sointuisuus, rytmi, runokiелен kuvallisuus; perinteinen ja moderni runo

Tekstitieto

- tekstit toistensa osina
- keskustelu tekstien kanssa
- tekijänoikeudet, tietolähteiden käyttö

Tekstien tuottamistaidot

- harjoitellaan yleiskielen käyttöä ja normeja
- aineiston pohjalta kirjoittaminen (referointi, aloitus, käsittely, lopetus)
- pohtivia tekstejä
- palautetta toisten teksteistä
- kirjoitetaan runoja ja runojen pohjalta
- kirjoitetaan kaunokirjallisuudesta
- asiakirjoja tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen (esim. virallinen kirje, anomus, hakemus, raportti, kokousasiakirjat)
- suunnitellaan keskustelun alustuksia
- laaditaan tilannepuhe
- oma projektityö, esimerkiksi tutkielma, kollaasi, portfolio, äänitys, video-ohjelma

Kielitietous

Mitä kieli on?

- kielen merkitys yksilölle ja kansakunnalle; **äidinkieli**
- sivistyskieli
- virallinen kieli;
- murteet ja slangi
- Suomi ja EU:n kielipolitiikka
- kielipoliittisia kannanottoja; **monikielisyys**
- Suomi ja maailman kielet; **kielisukulaisuus, suomen sukukielet**
- **kirjakielen vaiheita**
- **Suomen kielen ominaispiirteitä**
- nominaalimuotoja ja **lauseenvastikkeita**
- sanaston muuttuminen: **kääntämisen ongelmia, lainasanat, uudissanat, vierassanat**
- kielenhuollon kertausta tarpeen mukaan

Arviointi

Kuudennella vuosiluokalla oppilas saa laadullista, ohjaavaa ja kannustavaa palautetta kirjallisuuden opiskelusta sekä ilmaisu- että esiintymistaidoistaan. Kirjoitelmia, kielentuntemusta ja tekstitaitoja voidaan arvioida myös numeerisesti. Oppilas saa palautetta myös työskentelytaidoistaan. Myös vertaisarviointia harjoitellaan.

Seitsemännellä vuosiluokalla oppilas saa kaikista kirjoitelmistaan ja puhe-esityksistään ohjaavaa ja kannustavaa suullista tai kirjallista palautetta. Osa kirjoitelmista arvioidaan myös numerolla. Numerolla arvioitavia kokeita voidaan pitää kielitietoudesta ja tekstien tulkinta- ja käyttötaitoista. Oppilas saa palautetta myös vihko- ja tuntityöskentelystä.

Kahdeksannella vuosiluokalla oppilas saa ohjaavaa ja korjaavaa palautetta perustelu- ja erittelytaidoistaan. Osa kirjoitelmista ja muista tuotoksista arvioidaan piirrearviointia hyväksi käyttäen numerolla. Monipuolisia kokeita ja testejä pidetään kielitietoudesta ja tekstien erittely- ja tulkintataidoista. Oppilaan arvosanassa otetaan huomioon aktiivinen osallistuminen ja vuorovaikutustaitojen karttuminen. Arviointi suhteutetaan päättöarvioinnin kriteereihin, joihin oppilaat tutustutetaan.

Yhdeksännellä vuosiluokalla koko arviointi suhteutuu päättöarvioinnin kriteereihin. Kokeilla, tutkielmilla, kirjoitelmilla ja suullisilla esityksillä mitataan eri osa-alueiden tavoitteiden saavuttamista. Tuotokset arvioidaan sanallisella palautteella ja numerolla. Työskentelystä arvioidaan erityisesti vastuullista ja pitkäjänteistä oman työn suunnittelua.

Päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- haluaa ja rohkenee ilmaista itseään kirjallisesti ja suullisesti sekä ryhmän jäsenenä että yksin esiintyessään
- osoittaa päättelevän ja arvioivan kuuntelemisen taitoa
- osaa ottaa ideointi- ja ongelmanratkaisukeskusteluissa sekä muissa ryhmäviestintätilanteissa puheenvuoron ja esittää ehdotuksen, kannanoton, kysymyksen, lisätietoja ja perustelua
- edistää ryhmän pääsyä tavoitteeseen sekä osaa toimia rakentavasti myös silloin, kun asioista ollaan eri mieltä
- tuntee keskeisimmät puhutun ja kirjoitetun kielimuodon erot ja ottaa huomioon viestintätilanteen, vastaanottajan ja välineen mm. kielimuotoa valitessaan; hän pystyy vaihtamaan nuorison oman puhekielen tarvittaessa yleispuhekieliseksi
- pystyy havainnoimaan ja arvioimaan äidinkielen taitojaan; hän ottaa vastaan palautetta ja hyödyntää sitä omien taitojensa kehittämiseksi; hän antaa myös rakentavaa palautetta toisille ja työskentelee tavoitteellisesti sekä yksin että ryhmässä.

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- osaa keskustella erilaisten tekstien kanssa: hän osaa kysyä, tiivistää, kommentoida, väittää vastaan, esittää tulkintoja ja arvioita sekä pohtia tekstin yhteyksiä omiin kokemuksiinsa ja ajatuksiinsa
- tuntee erilaisten tekstien käyttömahdollisuuksia ja osaa suunnistaa monenlaisessa tekstiympäristössä
- lukee tekstejä, myös erilaisia median tekstejä, tarkoituksenmukaista lukutapaa käyttäen
- erottaa tavallisia tekstityyppejä tekstikokonaisuuksista
- tunnistaa tavallisia kaunokirjallisuuden, median ja arjen tekstilajeja
- osaa vertailla tekstejä, löytää sisällön ydinasiat sekä tekijän mielipiteen ja sen perustelut
- pystyy tiivistämään fiktiivisen tekstin juonen, laatimaan henkilökuvia sekä seuraamaan henkilöiden ja heidän suhteittensa kehitystä
- osaa kuvata runoa ja esittää siitä ajatuksia
- tietää, että tekstillä on tekijä ja tarkoitus, jotka vaikuttavat sen sisältöön, muotoon ja ilmaisuun
- pystyy tekemään havaintoja ja päätelmiä tekstien visuaalisista ja auditiivisista keinoista
- pystyy tekemään havaintoja kielen keinoista ja huomaa esimerkiksi sananvalintojen, käytetyn kuvakielen, lausemuotojen sekä tyyliarvoltaan erilaisten ilmausten yhteyksiä tekstin tarkoitukseen ja sävyyn
- pystyy käyttämään opetettuja kielitiedon ja tekstitiedon käsitteitä tekstejä havainnoidessaan sekä kirjallisuustietoa fiktiivisiä tekstejä käsitellessään.

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa käyttää kirjastoa, tietoverkkoja, tieto ja kaunokirjallisia teoksia sekä suullisesti välitettyä tietoa tiedonhankinnassaan; hän osaa valita lähteensä ja myös ilmoittaa ne
- tuntee puhe-esityksen ja kirjoitelman laatimisen prosessin ja soveltaa tietoaan tekstejä tuottaessaan
- kokoaa esitykseensä riittävästi aineksia, jäsentelee niitä sekä tuo asiasta esille olennaisen; hänen tekstinsä ajatuskulkua on helppo seurata
- pystyy laatimaan suullisia ja kirjoitettuja tekstejä eri tarkoituksiin, mm. kuvauksia, kertomuksia, määritelmiä, tiivistelmiä, selostuksia, kirjeitä, hakemuksia, yleisönosastokirjoituksia ja muita kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä
- pystyy tuottamaan tekstinsä sekä käsin että tekstinkäsittelyohjelmalla ja muutenkin hyödyntämään työskentelyssään tietotekniikkaa ja viestintävälineitä
- osaa hyödyntää kielitietoaan tekstien tuottamisessa ja tehdä tyylillisiä, sanastollisia ja rakenteellisia valintoja; hän osaa säädellä virkkeiden rakennetta ja pituutta sekä tarpeen mukaan tiivistää tekstiään
- soveltaa teksteihinsä tietoaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroista, kohteliaisuuskeinoista ja oikeinkirjoituskäytännöistä.

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- on saavuttanut lukutaidon, joka riittää myös kokonaisten kirjojen lukemiseen
- löytää itseään kiinnostavaa tieto ja kaunokirjallisuutta sekä muita tekstejä ja osaa perustella valintojaan
- on lukenut sekä kotimaisesta että ulkomaisesta kaunokirjallisuudesta runoja, satuja, tarinoita, novelleja, esimerkkejä näytelmäteksteistä ja sarjakuvia sekä tuntee Kalevalan runoja ja muutakin kansanperinnettä; kokonaisteoksia hän on lukenut ainakin yhteisesti sovitun määrän
- tuntee kirjallisuuden päälatit, tekstien tyylillisen pääjaon sekä joitakin kirjallisuuden klassikkoja, jotka edustavat eri aikakausia
- pystyy jakamaan luku- ja katselukokemuksensa muiden kanssa
- osaa puhua kielen äänne-, muoto- ja lauserakenteesta sekä sanastosta; hänellä on tietoa sanaluokista ja tärkeimmistä lauseenjäsenistä, hän tuntee suomenkielen keskeisimmät ominaispiirteet ja pystyy vertailemaan suomen kieltä muihin opiskelemiinsa kieliin; hänellä on käsitys kielisukulaisuudesta ja suomen sukukielistä
- tietää, että suomen kieli vaihtelee tilanteen, käyttäjän ja alueen mukaan
- tietää kielen muuttuvan, hänellä on tietoa äidinkielen asemasta muiden kielten joukossa ja monikulttuurisessa kieliyhteisössä; oppilas tuntee Suomen kielitilanteen, hänellä on perustietoa Suomessa puhuttavista kielistä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden linkkejä

Yleislinkkejä:

<http://www.peda.net/veraja/kuopio/jynkanlahti/oppiaineet/aidinkieli>

<http://www.makupalat.fi>

<http://www.netlibris.net>

<http://www.tkukoulu.fi/vlinkit/db/aid>

Kielitietouden peruslinkkejä:

<http://www.kotus.fi/>

<http://www.kielikello.fi/> (vaatii käyttöoikeuden)

<http://oppiminen.yle.fi/aidinkieli>

<http://www.solki.jyu.fi/aikki/linkit.htm>

Tekstien tuottamistaidot

<http://www.sanataide.fi>

<http://www.sanaratas.net>

<http://www.nuorenoimanliitto.fi>

Viestintä- ja mediakasvatuksen linkkejä:

<http://fotokela.fmp.fi/>

<http://www.koulukino.fi/>

<http://www.sanomalehdet.fi/>

<http://www.aikakaus.fi/>

<http://elokuvantaju.uiah.fi/>

<http://www.lib.helsinki.fi/suoma/>

<http://www.yle.fi/lehtihuone/>

<http://www.piraattitehdas.fi/>

<http://www.kopiraitti.fi/>

<http://www.edu.fi/virtuaalikoulu/lahdeesiin/>

<http://www.mediametka.fi/>

<http://www2.edu.fi/kenguru/fi/>

<http://www.mediakasvatus.fi/>

Aihekokonaisuudet

Kultturi-identiteetti ja kansainvälisyys:

<http://www2.edu.fi/kenguru/fi/>

Viestintä- ja mediakasvatus

<http://www.mediakasvatus.fi>

<http://www.mediametka.fi>

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys

<http://www.edu.fi/yrittajyys>

<http://www.yrittajat.fi/sy/home.nsf/www/yrittajyyskasvatus>